

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

★ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ★

[Ἡ ἀρχαία τέχνη καὶ ἡ Βυζαντιακή — Ἡ ἀναγέννησις ἐν Ἰταλίᾳ. — Ἕλληνες ζωγράφοι ἐν τῇ Δύσει. — Ἑνετικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἀγιογραφίας. — Πρῶτοι μεταρρυθμισταὶ οἱ Κρήτες καὶ εἶτα οἱ Ἑπτανήσιοι. — Ἡ Ἑνετικὴ κυριαρχία ἐν Ἑπτανήσῳ. — Καλλιτεχνία καὶ Ἐλευθερία. — Ἡ Ἑπτανήσος ὥριμος διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς τέχνης. — Ἑνετικὴ σχολὴ καὶ ἰδιοτροπία Ἑνετῶν καλλιτεχνῶν. — Ἀναγέννησις τῆς ζωγραφικῆς ἐν Κερκύρᾳ. — Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. — Παναγιώτης Δοξάρᾳς. — Διάδοσις τῆς τέχνης εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. — Πρόδοσις καὶ ἀνάπτυξις ἐν Ζακύνθῳ. — Νικόλαος Δοξάρᾳς. — Ὁ ναὸς τῆς Φανερωμένης. — Ἱερώνυμος Πλακωτός. — Ἡ Φλαμανδικὴ σχολὴ ἐν Ζακύνθῳ. — Πρόδοσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς Ἰταλοβυζαντιακῆς ἀγιογραφίας. — Σχολὴ Δοξάρᾳδων. — Νικόλαος Κουτούζης. — Ζωγραφικὴ καὶ ποίησις. — Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τοῦ Φλαμπουριάρη. — Νικόλαος Καντουνής. — Ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας. — Διάδοσις τῆς τέχνης. — Ἡ πτώσις τῆς Ἑνετοκρατίας. — Ἡ Ἰόνιος Κυβερνήσις καὶ ἡ Καλλιτεχνία. — Νέα ἀνάπτυξις τῆς τέχνης. — Ἐκθεσις ἐν Ἑπτανήσῳ. — Καλλιτεχνικὰ συγγράμματα. — Ἀμάθεια τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐκκλησιῶν αἰτίον τῆς καταστροφῆς ἀριστουργημάτων. — Σωτήριος ἡ ἐπέμβασις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς διάσωσιν τῶν καλ. ἔργων. — Ἀνάγκη ἰδρύσεως Μουσείου τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης].

I

καλλιτεχνία εἶχε φθάσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἐντελείας καὶ τῆς χάριτος. Τοῦτο δὲ βεβαιοῦσιν αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι καὶ δὴ τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς τε ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς, τὰ ὅποια βλέπομεν πρὸ ἡμῶν ὡς εἶχον ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, τὰ περικαλλῆ λείψανα, ἅτινα καὶ ὁ χρό-

νος ἐσεβάσθη καὶ οἱ βέβηλοι τῆς τέχνης ἐθαύμασαν καὶ κατ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς πονηροὺς χρόνους. Ἡ γῆ, καὶ αὕτη συνέδραμεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἡμῶν δόξαν διαφυλάττουσα φιλοστοργῶς εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς ἀρχαῖα ἀριστουργήματα, ἰδίως τῆς γλυπτικῆς. Δὲν δύναμεθα δυστυχῶς νὰ εἰπώμεν τὸ αὐτὸ περὶ τῆς ἀρχαίας γραφικῆς, διότι ἀπὸ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς μέχρι τῆς παρακμῆς καὶ τῆς διαφθορᾶς οὐδεμίαν ἔχομεν ζωσαν ἀπόδειξιν, οὐδὲν ἔχομεν μικρὸν ἔξοχον λείψανον. Τὰ ἔξοχα ἔργα τοῦ Πολυγνώστου, τοῦ Ζεύξιδος, τοῦ Ἀπελλοῦ, τοῦ Πρωτογένους καὶ λοιπῶν ζωγράφων τῆς ἀρχαιότητος οὐδαμοῦ ἄλλοθεν γινώσκωμεν εἰμὴ ἐκ τῶν περὶ τούτων μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἀπελλῆς ἤγαγε τὴν γραφικὴν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς, ἀλλ' ὅσον ἐπίσημοι καὶ ἂν εἶνε αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι, ἀδύνατον εἶνε νὰ λάβωμεν τελείαν ἔννοιαν τῶν ἀριστουργημάτων καὶ ἀσφαλῶς νὰ κρίνωμεν αὐτά. Ἡ γραφικὴ, βαθμηδὸν παρακμάζουσα, ἤρεσκετο ἐν τούτοις εἰς ρωπογραφίας καὶ γελοιογραφίας.

Ἀπόλλυται ἡ θρησκεία τῆς εἰδωλολατρείας, ἀπόλλυται ἡ ἀρχαία γραφικὴ. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ καταστρέφουν ὅσα δύνανται ἀριστουργήματα ἐθνικὰ ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς τοὺς πρῶτους τούτους χριστιανούς δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν καλλιτεχνικὸν αἶσθημα, ἀλλὰ μόνον νὰ θαυμάσωμεν τὸ ὑψηλὸν αὐτῶν ἰδεῶδες πρὸς διάδοσιν τῆς ἀδόλου θρησκείας τῆς Ἀγάπης. Τῶν πρῶτων χριστιανῶν ἡ ζωγραφικὴ ἐχρησίμευε ὡς μέσον ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν καὶ ἐξηγήσεων τῶν δογμάτων, εἰς τοὺς ἀγγραμμάτους ἰδίως πιστούς.

Σὺν τῷ χρόνῳ, μορφοῦται χριστιανικὴ τέχνη, ἥτις ἀκμάζει εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἡ ζωγραφικὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων συμπαρακολουθεῖ τὰς δογματικὰς συζητήσεις. Καταδιώκεται ἡ ἀγιογραφία, καίονται ἔργα τέχνης. Ἡττωνται οἱ εἰκονοκλάσται, θριαμβεῖ ἡ τέχνη. — Ἡ Βυζαντιανὴ τέχνη ἐφθάσεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς, ἔδρασε καὶ πέραν τῶν Ἑλληνικῶν ὁρίων καὶ δὴ ἐν τῇ ἀδελφικῇ χώρᾳ τῶν Ἰταλῶν. Ἀλλὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἐσκέφθησαν, ὅτι ἡ τέχνη θέλει ἐλευθερίαν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑποδουλοῦται εἰς τὰ δόγματα, ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς ζωγραφικῆς δὲν εἶνε ὁ ἱερεὺς, ἀλλ' ἡ φύσις. Καὶ οὕτως, ὑπερμεσουῖντος τοῦ 12' αἰῶνος, ὁ Cima-

bue αρχίζει να δίδη νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἁγιογραφίαν. Ἡ τέχνη εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον στάδιον καὶ τέλος ὁ Giotto δημιουργεῖ νέον τύπον. Κατ' ὀλίγον ἡ τέχνη μεταβάλλει τὸ ἰδεώδες. Ἡ τέχνη ἀναγεννᾶται, διὰ τῶν Ἰταλῶν γιγαντοῦται καὶ φθάνει εἰς τὸ ὕψος ἀνυπερβλήτου ἐντελείας. Ἄλλ' ἐν Ἑλλάδι ἡ Βυζαντινὴ τέχνη παρήκμαζεν ὁσημέραι· ἡ ἁγιογραφία ἦτο πλέον τυπικὴ, βάναντος τέχνη εἰς τὰς χεῖρας ἐνίοτε ἀμαθῶν, ἀγνωσούντων νὰ σύρῳσιν οὐδὲ μίαν γραμμὴν. Καὶ οὕτως, ἔνεκα τῶν πονηρῶν χρόνων, ἡ ἁγιογραφία, ἡ ὠραία ἕως τότε τέχνη, ἐγένετο ταπεινὴ, ταπεινοτάτη. Εὐτυχῶς χάρις εἰς τὴν θρησκείαν, ἐσώθη ἡ ζωγραφικὴ, ἔστω καὶ ταπεινοτάτη καὶ παρέμεινε ρακενδύτος, ἕως οὗ εὐρέθησαν ἀναμορφωτικοὶ νόες, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ τὴν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς περιωπὴν, συμβαδίζουσιν μετὰ τῆς προόδου τῆς καθόλου τέχνης.

Ἄν ὅμως ἀργὰ ἐν Ἑλλάδι ἡ ζωγραφικὴ ἀνεπτύχθη, διότι ἀργὰ ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἁγιογραφίας ἡ Ἰταλικὴ τέχνη, οὐχ ἦττον ὅμως ὁ Κυριακὸς Θεοτοκόπουλος, ὁ Ἀντώνιος Βασιλάκης, ὁ Βελισσάριος Κορέντσιος καὶ ὁ Ἀγγελος Βεργήκιος ἀπέδειξαν ἐν τῇ Δύσει ὅτι καλλιτεχνικὴ εὐφυΐα ὑπῆρχεν εἰς τοὺς τότε δούλους Ἑλλήνας. Οἱ διαπρεπεῖς ὅμως οὗτοι ζωγράφοι ἔμειναν μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ συνεπῶς οὐδόλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν Ἑλληνες καλλιτέχναι κατέστησαν ἐπιφανεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐναργέστατα ἀπέδειξαν πόσα τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δύναται μεθ' ὅλην τὴν ταπεινώσιν, ἣν ἔσχεν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἐν Κερκύρᾳ ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη ἀναγεννᾶται καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἀναπτύσσεται.

Ἡ μηχανικῶς συντηρουμένη ἁγιογραφία μας εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑποστῇ ἐν μέρει τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγεννηθείσης τέχνης. Ἡ συνεχὴς ἐπικοινωνία τῆς θαλασσοκρατείας Βενετίας μετὰ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ δὴ μετὰ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑπτανήσου, καὶ οἱ πολιτικοὶ δεσμοὶ οἱ συνδέσαντες τὰς ἑλληνικὰς ταύτας χώρας μετὰ τῆς μεγάλης πρωτευούσης τῆς Μεσογείου ἐπὶ πολλὰς ἑκατοντοετηρίδας ἐπέβαλον, ἐπιστήμως ἢ λεληθότως, οὐ μόνον πολλὰ τῶν Βενετικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἔμελλον νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῶν Ἑπτανήσων. Ἄν ἐν Ἑπτανήσῳ ἡ τέχνη ἀναγεννηθῇ, ἐν Κρήτῃ ὅμως ἐγένετο ἡ πρώτη μεταρρύθμισις τῆς βυζαντινῆς ἁγιογραφίας.

Ἐν τῇ γνωστῇ *Ερμηνείᾳ τῶν ζωγράφων* τῇ συγγραφείσῃ ἐν Ἀθῶνι τῷ 1458 καὶ δημοσιευθείσῃ τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις τῷ 1853, μνεία γίνεται περὶ τοῦ πῶς νὰ δουλεύῃ Κρη-

τικὰ. Ἡ τροποποιηθεῖσα ὅμως αὕτη βυζαντινὴ τέχνη τροπία ὀλίγον παραλάσσει τῆς αὐστηρᾶς βυζαντινῆς. Ὅσας εἰκόνας εἶδμεν τῶν Κρητῶν ἁγιογράφων καὶ αὐτῶν τῶν καλλιτέρων, παρετηρήσαμεν μόνον καλλίτερον ἐνίοτε χρωματισμὸν καὶ δὴ τεχνικώτερον τὸν φωτισμὸν τῶν προσώπων καὶ εἰς τὰς προσεχοχὰς διακρινόμενον ἐπιφανέστερον. Ἐκ Κρήτης μετέβησαν εἰς τὴν Ἑπτανήσον Κρήτες ἁγιογράφοι καὶ δὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς μεγαλονήσου οὗτοι ἐδίδαξαν τὴν τέχνην αὐτῶν. Ἐν πολλαῖς Ἑκκλησίαις ὑπάρχουσιν ἐν Ἑπτανήσῳ Κρητικαὶ εἰκόνας. Ἐν Ἑπτανήσῳ τινὲς ἐμιμήθησαν τῶν Κρητῶν τὴν τέχνην, ἀλλὰ πολλοὶ ἐμιμήθησαν περισσότερον τοὺς Ἰταλοὺς, ἀντιγράφοντες καὶ ἰταλικὰς ἁγιογραφίας, δίδοντες ὅμως χροιάν τινα βυζαντινὴν. Ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ δημοσιεύσωμεν ἐιδικὴν πραγματείαν ἐν τῇ *Παρακοθήκῃ*, διότι εἰς τὴν παρούσαν σκοπὸν ἔχομεν μόνον νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς, καὶ τῶν ζωγράφων, οἵτινες ἔδρασαν ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ καὶ ἀπέφεραν τοὺς ἀγλαστέρους καρπούς.

Ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐν Ἑπτανήσῳ προώδευσαν καὶ ἀνεπτύχθησαν αἱ ὠραῖαι τέχναι. Ἄν ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τῶν πονηρῶν ἐκείνων χρόνων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι τοῦ Ἰονίου πελάγους αἱ νῆσοι ἦσαν αἱ εὐτυχέστεραι σχετικῶς πασῶν τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. Βεβαίως τινὲς ἐδίκασαν τὴν Βενετίαν ἀσπλάχνως κατὰ τὴν κατάπτωσιν τῆς. Ἡ ἱστορία ἐνίοτε παρακολουθεῖ τὸν συρμόν, καὶ κρίνει ὡς οἱ πλεῖστοι κρίνουςι. Ὅταν ἡ Βενετία ἦτο ἰσχυρὰ πάντες τὴν ἀνύψουν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ· ὅταν δολοφονηθεῖσα κατέπεσε, προσεπάθουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πάντες νὰ τὴν λοιδορήσωσι, νὰ τὴν καταρασθῶσι καὶ νὰ μειώσωσιν ἐντέχνως καὶ αὐτὰς τὰς μεγάλας αὐτῆς ἀρετάς. Μυθοπλόκοι ἱστορικοὶ ὡς ὁ Daru καὶ ὁ Laugier, ἢ περιηγηταὶ ὡς οἱ Στεφανόπουλοι, εὐφάνταστοι ποιηταὶ ὡς ὁ Βέρων καὶ ὁ Οὐγώ, μυθιστοριογράφοι ὡς ὁ Cooper καὶ ἄλλοι, ἔνεκα συμφέροντος ἐθνικοῦ ἢ παρακολουθοῦντες τὸν συρμόν, παρεμόρφωσαν τὴν ἱστορίαν. Δὲν εἴμεθα συνήγοροι τῶν Ἑνετῶν. Ἡ πολιτεία ἐκείνη εἶχε τὰ κακά, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχεν καὶ ἀρετάς, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν σχετικὴν τινὰ εὐημερίαν εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς.

Μετὰ πολλὰς περιπετείας τέλος ἡ Βενετία γίνεται κυρίαρχος τῆς Κερκύρας τῷ 1386, τῆς Ζακύνθου τῷ 1484, τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης τῷ 1500, τῶν Κυθέρων τῷ 1530 καὶ τῆς Λευκάδος, τῷ 1684. Οἱ Ἑπτανήσιοι ὅπωςδὴποτε ἠτύχασαν, ὄντες ὑπὸ ἰσχυρὰν κυβέρνησιν δυναμένην νὰ

υπερασπίσῃ αὐτούς. Ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἱταλικῆς ζωγραφίας, ὁ **Lanzi**, ὁρθῶς λέγει ὅτι ἡ τέχνη αὕτη, θυγάτηρ τῆς φαντασίας ἡρεμούσης καὶ ἡσυχου καὶ θεωρὸς τῶν παιδροτάτων εἰκόνων δειλῶ ὄχι μόνον πρὸ κλαγγῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς μόνης τῆς ὑπονοίας τῶν πολεμικῶν ὅπλων. Ἐπειτα ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Ἱταλικὴ τέχνη ἐγεννήθη ἐν Τοσκάνῃ, διότι ἐκεῖ ἡ χώρα ἦτο προητοιμασμένη. Ἐκ Φλωρεντίας ἦτο ὁ **Cimabue** καὶ ἐκ χωρίου ταύτης τῆς πρωτεύουσας ἐγεννήθη ὁ **Giotto**. Ἐπειτα ἐκ Φλωρεντίας ἦτο καὶ ὁ Δάντες, ὅστις ὄχι μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἐδρασαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας. Ἐν Τοσκάνῃ ὁ Δάντες ἐπαναστατεῖ κατὰ τῆς τέχνης, ἀποχαιρετᾷ τὴν μυθολογίαν ὡς πεπαλαιωμένην καὶ ἀνήκουσαν εἰς ἄλλην ἐποχὴν. Μελετᾷ τὴν φύσιν, φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῶν πασχόντων, πρὶν οὖν διὰ τὸν κόσμον καὶ μάχεται ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς πασχούσης κοινωνίας τῶν πονηρῶν ἐκείνων χρόνων τῆς δουλείας καὶ ταπεινώσεως. Χαράττων νέον δρόμον εἰς τὴν γραμματολογίαν, εἰς τὴν τέχνην, γίνεται ὁ ποιητὴς νέου πολιτισμοῦ, εἰς ἀντίθεσιν τοῦ παλαιοῦ. Ὁ **Giotto**, ὁ φίλος τοῦ Δάντε, ἐπίσης γίνεται ὁ καλλιτέχνης νέας τέχνης. Ὁ **Cimabue** συμβολίζει τὴν τέχνην μεταβαίνουσαν ἀπὸ τῆς Βυζαντιακῆς εἰς τὴν Ἱταλικήν, ὁ δὲ **Giotto** τὴν τέχνην, ἥτις ἀναγεννᾶται.

Εἰς τὰς χώρας, εἰς ἃς ὑπῆρχεν ἡ ἐλευθερία καὶ εἰς τὰ μέρη ἅτινα διφκοῦντο κατὰ ἡμῶς, ἐκεῖ ἡ καλλιτεχνία προώδευσεν. Ἄν ὁ δεσποτισμὸς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος συνέτεινεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἱταλικῆς τέχνης, ὅμως ἡ ἐρᾶσις ἐκείνη ἐπέφερε τὴν παρακμὴν. Ὁρθῶς παρατηρεῖ τεχνοκρίτης, ὅτι ἡ ἀξία δὲν εἶνε εἰς τὸν θειστήν, ἀλλὰ εἰς τὸν σπείροντα τὸν σῖτον καὶ εἰς τὸν καλλιεργούντα αὐτόν. Ἡ ἐλευθερία εἶχε σπείρῃ καὶ ὁ Λέων ὁ Δέκατος ἔγεινεν ὁ θειστής. Ἐπειτα ἔσπειραν οἱ τυραννίσκοι τῆς Ἱταλίας καὶ αἱ τέχναι παρήκμασαν. Ἡ καλλιτεχνία παρακολουθεῖ τὰς πολιτικὰς φάσεις. Ὁ καλλιτέχνης θέλει ἐλευθερίαν, θέλει ἀδέσμευτον τὴν φαντασίαν, θέλει ἄφθονα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ἅτινα αποκτᾷ ὅταν ἡ καλλιτεχνία χαίρῃ τὴν δέουσαν ἐκτίμησιν καὶ ὅταν αὕτη θεωρεῖται ἐκ τῶν πρώτων μιᾶς πεπολιτισμένης κοινωνίας. Ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπῆρχε τότε, ὡς ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Βενετίᾳ, κληρονομικὴ εὐγένεια, ἥτις ἐκαυχᾶτο νὰ ἔχῃ τὰς αἰθούσας ἐστολισμένας μὲ εἰκόνας δι' ἐλαιοχρωμάτων. Οἱ εὐπατρίδαι ἦσαν πλούσιοι, ἅμα δὲ καὶ φιλότεχνοι. Καὶ τὴν σήμερον ὁ ἐπισκεπτόμενος ἀρχαίας οἰκογενείας, θὰ ἴδῃ εἰσέτι λείψανα τῆς στοργῆς τῶν προγόνων πρὸς τὰς ὡραίας τέχνας. Ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν ἔρχονται ἔμποροι ἢ φιλότεχνοι καὶ ἀγοράζουσιν εἰκόνας ἀπὸ τὰς δυστυχεῖς ἐκείνας οἰκογενείας, αἵτινες

ἐπτώχευσαν. Τῆς Ἑπτανήσου τινὲς ἐκκλησίας εἰσέτι διακρίνονται διὰ τινὰς εἰκόνας εἰργασμένας ἀπὸ Ἱταλοῦ καλλιτέχνης, ὅτινες ἤρχοντο ἐν ταῖς νήσῳ πρὶν ἢ ἡ ζωγραφικὴ ἀναπτυχθῇ τόσον, ὥστε οἱ ἴδιοι ἑπτανήσιοι καλλιτέχναι νὰ ἐργάζωνται. Εἰς τὰ εἰκονοστάσια πολλῶν ὀρθόδοξων ἐφαίνοντο εἰκόνες χαλκογραφικαὶ ἐξόχων Ἱταλῶν καλλιτεχνῶν. Οἱ ἱεράρχαι καὶ ἐν γένει ὁ ἑπτανήσιος κληρὸς οὐδέποτε ἐφάνη ἔχθρὸς τῆς προόδου τῆς τέχνης καὶ δὲν ἐκάλουν τὰ ἀριστουργήματα *φράγκικα κορίσματα*. Μάλιστα οἱ δύο μεγαλειότεροι καλλιτέχναι οἵτινες ἤγαγον εἰς ὕψος τὴν ἀγιογραφίαν, τέλει οἱ Ἱταλοὶ καλλιτέχναι, ἦσαν ἱερεῖς ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Εὐτυχῶς ἡ Βενετικὴ ἐπιδράσις δὲν ἔφερε ζημίαν ἐπαισθητὴν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Ἄν ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν Ἑπτανήσιακῶν οἰκογενειῶν τῶν ὀρθόδοξων, θὰ ἴδωμεν ὅτι πλεῖστοι εἶνε Δυτικῆς καταγωγῆς. Ὁ Δυτικισμὸς ἐν Ἑπτανήσῳ ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Οἱ μικτοὶ γόμοι ὑπῆρξαν εἰς ὄφελος τῆς Ὀρθοδοξίας: Ἐν Ἑπτανήσῳ ἂν τινες ἔγραφον τὰ ἔργα τῶν Ἱταλιστῶν, ἂν ἡ ἐπίσημος γλῶσσα ἦτο ἡ Ἱταλική, οὐχ' ἦττον ἕμως ἡ μητρικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο, καὶ πολλοὶ Ἑπτανήσιοι ἐδιδραμοῦσαν ἔξοχα ἔργα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Ὁ Ἑπτανήσιος μεταβαίνει πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν Ἱταλίαν ἐμφορῶντο καὶ καλλιτεχνικῶς.

Εἰς τὴν Ἱταλίαν ἐπίσης μετέβαινον οἱ ἔμποροι καὶ ἐλόμβανον ἰδέαν τινὰ τῆς καλλιτεχνίας.

Πολλὰ ἦσαν τὰ ὑπὲρ τῆς καλλιτεχνίας, διὸ φυσικὸν ἦτο ἀποτέλεσμα ἡ ἀναγέννησις τῆς τέχνης, ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς.

Ἄλλως τε ἡ Ἱταλικὴ σχολὴ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τέχνης ἄλλων χωρῶν μὴ ὑποκειμένων, ὡς ἡ Ἑπτανήσος, ὑπὸ τὴν Ἱταλίαν. Ἡ Ἱταλία εἶνε κατὰ τοὺς νέους χρόνους, ἡ διδάσκαλος τῆς ὡραίας ταύτης τέχνης. Ἡ γερμανικὴ ζωγραφικὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δούρερ ἐνηγκαλίσθη τὴν Ἱταλικὴν σχολὴν. Ἡ Φλαμανδικὴ καὶ Ὁλλανδικὴ σχολή, μεθ' ὅλην τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τοῦ παπισμοῦ, ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν σχολὴν, ἂν καὶ ἔσχεν ἕνα Ροῦβενς καὶ ἕνα Ρέμπραντ. Ἡ Γαλλικὴ σχολή, μεθ' ὅλον τὸν ἐθνικὸν ἐγωισμόν της, ἠνύνησε τέλος ὅτι ἡ Ἱταλία εἶνε τῆς τέχνης ἡ διδάσκαλος. Περὶ τῆς Ἀγγλίας οὐδεὶς λόγος, ἀφοῦ δὲν ἔχει σχολὴν, ὡς τὰ λοιπὰ κράτη. Ὁ Ἀγγλος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τέχνῃ, ἐπιδιώκει τὴν ἀτομικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ λατρεύει τὸν νόμον τοῦ *habeas corpus*. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι, ἂν πάντες ἐκ τῆς Ἱταλίας ἐδιδάχθησαν, ἐκάστη σχολὴ ἔχει τὸν ἰδιόζοντα ἐπιχωριάζοντα χαρακτηρισμόν, διότι ἡ τέχνη συνδέεται στενότατα μετὰ τοῦ χαρακτήρος, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν παραδόσεων καὶ τῆς εὐφυΐας τῶν λαῶν ἐκάστης χώρας. Καὶ αὕτη

ΜΕΝΕΞΕΔΕΣ

1

“Όταν ἀκοῦς τὴ νύχτα ἓνα παράπονο,
Παράπονο ποῦ βγαίνει ἀπὸ καιρὸ
Νὰ φτάνῃ ὡς τὸ κλειστό σου τὸ παράθυρο
Χυμένο σὲ τραγοῦδι θλιβερό,

Μὲ τῶν ματιῶν τὸ φῶς ποῦ τῆς ἀχτίδες του
Μέσ’ στὴν ψυχὴ σου σφαλιστὲς κρατεῖς,
Τὸ σκοτεινὸ σου δρόμο ἔβγα καὶ φώτισε·
Περνάει ὁ σταυρωμένος ποιητής !. .

2

Πρόβαλεν ὁ ἥλιος
Πίσω ἀπὸ τὰ βράχια
Καὶ ξεστὰ φιλιὰ
Στέλνει ὁλόγυρά του
Στὰ γυρτὰ τὰ στάχνα
Στὰ ξανθὰ τὰ ρόδα
Στὰ χροσὰ μαλλιὰ.

Τὰ πουλιὰ ξυπνοῦνε
Στὴν ἀνατριχίλα
Ποῦ σκορπáει ἡ χαρά,
Μὲ τρεμοῦλα σιάζονν
Πλαγιασμένα φύλλα
Γύρω σὲ καθάρια
Διάφανα νερά.

Φῶς ξανθὸ τοῦ ἡλιου
Ἀπὸ τὰ αἰθέρια
Φτάνει ὡς τὸ χῶμα
Καὶ θαμποβολοῦνε
Σβύνοντας τ’ ἀστέρια
— Μάτια βουρκωμένα
Ποῦ γελοῦν ἀκόμα—

Φῶς ξανθὸ τοῦ ἡλιου
Ποῦ φωτίζει αἰῶνια
Καὶ ἀπ’ ἄκρη ὡς ἄκρη
Τὴν χροσὴ τὴν νεῖσθη
Τ’ ἀνθισμένα χρόνια
Τὸ δικό της γέλιο
Τὸ δικό μου δάκρυ.

ΤΙΜΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ

LEDERAR

Ἀνδριάς Βίσμαρκ

ἐκείνη ἡ Ἰταλικὴ τέχνη ἔνεκα τῶν ἄνω λόγων
διαιρεῖται εἰς σχολάς· οὕτω ἔχομεν σχολὰς τῆς
Τοσκάνης, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Λεμβαρδίας, τῆς
Βονωνίας, τῆς Οὐμβρίας, καὶ τῆς Βενετίας.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑπτανησιακὴ σχολὴ ἐδέχθη τὴν
ἐπίδρασιν τῆς Βενετικῆς, ἐξ ἀνάγκης πρέπει
νὰ ἀνοίξωμεν μίαν παρένθεσιν διὰ νὰ εἰπωμεν
δύο λέξεις περὶ τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἄλλας
δύο περὶ τῆς ἐκτιμῆσεως, ἣν οἱ καλλιτέχνηαι
ἔχαιρον παρὰ τοῖς Ἑνετοῖς.

[Ἀκολουθεῖ]

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ “ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΕΡΩΤΑΣ,”

Μιά λύπη μὲς στὸ νοῦ κρυφὴ
Ὀλημερις μὲ βασανίζει,
Καὶ τὴ λευκὴ μου τὴ θωριὰ
Ἀνάργια—ἡνάργια κιτρινίζει.

Μιά λύπη μὲς στὸ νοῦ κρυφὴ
Ὀλημερις μὲ φαρμακώνει
Καὶ τῆς καυμένης μου καὶ διὰς
Τὰ φύλλα, σὰν κισσοῦς, ὀργώνει.

Μιά λύπη μὲς στὸ νοῦ κρυφὴ
Ὡς καὶ ὅτὸν ὕπνο μὲ πειράζει,
Κ’ ἡ φαντασία μου τυφλὴ
Κάτι στὸ ἀπειρο ἀγκαλιάζει.

ΙΩΑΝΝΑ ΛΙΒΑΘΗΝΟΥ

